

A világ kakaótermése és fogyasztása.

Production et consommation mondiale du cacao.

A *Gordian c.* szaklap nyomán a világ nyerskakaótermésének és fogyasztásának 1922—26. évi adatait két táblázatunkban közöljük.

A nyerskakaótermés 1924-ben áll a maximumon, amikor a világtermés 504.000 tonnát tett ki. Ez a mennyiség hétszerese a 30 év előtti termésnek. 1925-ben valamivel kevesebb volt a termés,

már egymagában többet termel, mint a világ többi kakaótermelőhelyei együttvéve.

A termelésben második helyen Brazília áll, amelynek kakaótermése szintén csak az újabb időkben lendült fel.

A kakaófogyasztás a termeléssel kb. párhuzamosan halad. A maximumot itt is az 1924. év képviseli 476.000 tonna nyerskakaófogyasztással. Az

Nyerskakaótermés.

Production du cacao brut.

Év Année	Világtermés Production mondiale	Aran part Côte d'Or	Brazília Brésil	Nigeria Nigeria	Ekvádor Equateur	Trinidad Trinité	1 0 0 0 t					
							1922	411·3	158·8	48·6	31·8	44·3
1923	456·4	197·2	65·3	33·4	30·9	30·7						
1924	504·2	222·3	66·1	37·8	31·5	25·6						
1925	496·9	216·7	63·2	41·7	30·9	22·4						
1926	479·3	229·5	65·8	36·4	20·0	22·7						

mint az előző évben s 1926-ban újabb 3·4% eséssel 479.300 tonnára csökkeni.

A kakaó főtermelőhelye Nyugat-Afrika (Arany-part). A század elején ez a vidék még a világtermés elenyészően csekély részét szolgáltatta, ma

Nyerskakaófogyasztás.

Consommation du cacao brut.

Év Année	Világfogyasztás Consommation mondiale	Amer. Egy. Áll. Etats-Unis d'Amérique	Németország Allemagne	Nagy-Britannia Gr. Bretagne	Németalföld Pays-Bas	Franciaország France	1 0 0 0 t					
							1922	421·2	150·7	84·0	51·3	36·1
1923	433·4	181·9	50·7	50·6	39·1	38·4						
1924	476·5	165·5	88·1	52·7	41·1	43·3						
1925	474·7	165·6	81·0	57·2	44·1	43·5						
1926	474·9	187·9	61·5	57·3	44·1	41·7						

utolsó három évben egyébként a fogyasztás színvonala alig változott. Fő fogyasztóterület az Amerikai Egyesült Államok, amelynek fogyasztása a háború folyamán Németország kikapcsolódása miatt a világfogyasztás felét tette.

© I P A R ©

A gyáripari statisztika a konjunktúrakutatás szolgálatában.

La statistique de la grande industrie au service de la recherche de conjonctures.

Résumé. La statistique des conjonctures d'industrie n'est pas encore assez approfondie, le recueillage des données se heurtant à de grandes difficultés.

L'Institut de la recherche de conjonctures de Berlin a construit graduellement son système d'indices de production industrielle. Ayant établi d'abord les indices des principales matières industrielles, ensuite ceux des différentes branches d'industrie, il a fixé, en 1927, un indice régulier comprenant 8 espèces de matières premières et 6 demi-produits et produits finis. La filiale d'Essen de l'Institut allemand de la recherche de conjonctures a dressé une statistique très

détaillée sur les conjonctures manufacturières, la région industrielle de la Ruhr et de la Westphalie ayant besoin surtout de données industrielles, et principalement sur l'industrie lourde. En Angleterre, la Royal Statistical Society vient de mettre au point un projet ayant pour but d'établir des séries d'indices caractérisant la marche de la production industrielle. Mentionnons encore l'indice industriel de la Federal Reserve Board (Etats-Unis), qui comprend 22 principaux articles.

En ce qui concerne la Hongrie, quoique la recherche des conjonctures industrielles y soit également bien importante, toutefois,

en raison des difficultés de recueillir et de dépouiller les chiffres, elle n'y peut être cultivée que sur une base représentative, et celle-ci a les éléments nécessaires, la statistique de l'industrie étant établie annuellement en Hongrie. En outre, la statistique industrielle hongroise porte aussi sur les changements survenus, à de plus grands intervalles, dans l'industrie et dans la structure de celle-ci.

La statistique des conjonctures de grande industrie permet, d'une part, d'établir des indices généraux, et d'autre part, d'examiner en détail, à la lumière des données fournies par elle, la situation économique particulière des différentes branches d'industrie.

Des données, les plus importantes sont celles des matières de fabrication et de la production. Le groupement convenable des chiffres (par matières premières, demi-produits, produits finis, etc.) et la formation réciproque des courbes en résultant, offrent des données particulièrement précieuses pour les pronostics. Il est très juste de séparer, ainsi que cela se fait en Allemagne, les industries des biens de consommation de celles des biens de production. L'examen des changements de l'effectif d'ouvriers est particulièrement important en Hongrie, où les relevés de chômage des syndicats professionnels n'offrent pas de base suffisante pour des conclusions plus approfondies.

Déjà, les travaux préparatoires ont été accomplis pour l'élaboration du projet de l'enquête à effectuer trimestriellement sur l'industrie hongroise, mais les questionnaires ne pourront être rédigés définitivement, que lorsqu'on aura fait sur place les essais de relevé de nécessaires.

Az ipari termelés helyzetét feltüntető statisztikai adatsorok, még pedig úgy a szorosabban vett termelési eredményekre, mint az üzemi viszonyok alakulására vonatkozóak a konjunktúrakutatásnak igen értékes, bár eddig még aránylag kevésbé kiaknázott területét képezik. Az ipar különleges érdekeit szolgáló részletvizsgálatok mellett az általános gazdasági helyzet megállapítása céljából is fontos szerephez jutnak azok az adatok, melyek az iparnak, mint a közgazdaság egyik legjelentékenyebb ágának mindenkori viszonyait feltüntetik. A gyáripár a piaci helyzetbe — úgy a ter-

melési tényezők, mint a fogyasztási javak piacába — erős mértékben kapcsolódik be, minek folytán termelőtevékenységének és az azt visszatükrözőtető statisztikai adatoknak alakulása a konjunktúra-változások iránt igen érzékenynek mutatkozik, ami adatait a kutató munka szempontjából még inkább értékesé teszi.

Kétségtelen, hogy az ipari helyzet megfigyelése és a bekövetkező változások nyomon kísérése bizonyos mértékben közvetlen ipari adatgyűjtés nélkül is történhetik. Olyankor ugyanis, ha közvetlen ipari konjunktúrastatisztika nincs, vagy meg nem valósítható, más adatgyűjtésekből származó közvetett adatok is felhasználhatók. Így a külkereskedelmi statisztikának a nyersáru-behozatalra és a készgyártmány-kivitelre vonatkozó adatai az ipari termelő munka intenzitását jelzik, míg az ipar készgyártmányainak behozatala az iparcikkek fogyasztásának megítélésénél használható fel. A gyári termelés menetére a munkanélküliségi és munkaközvetítési adatok is világot vetnek, s az ipari fizetésképtelenségek és váltóóvatolások száma szintén alapul vehető az ipari konjunktúra vizsgálata céljából.

Ahhoz azonban, hogy az ipar egész területéről a kimerítő és oknyomozó kutató munka megindítható legyen, az ipari változatokról közvetlen adatok szükségesek.

Az ipari konjunktúra-statisztika megteremtése azonban igen nagy nehézségekkel jár. Hogy a kutató munka szempontjából megfelelhessen, elsősorban az anyag aktualitása szükséges s e miatt az adatok begyűjtésének rövidebb időközökben pl. negyedévenként, a legfontosabb ipari alapanyagokra nézve pedig havonként kell történni. Ezáltal egyrészt az adatszolgáltatókkal szemben lép fel fokozott igényekkel, úgy az anyag precíz és aktuális volta iránt támasztott követelmények, mint a sűrű időközökben történő beszolgáltatás következtében, másrészt azonban a feldolgozó hivatalra is nagy, pontos és költséges munkát ró. Épp ezért, hogy az adatok frissesége és megbízhatósága, a begyűjtés és feldolgozás közvetlensége ne szenvedjen, a kutatás külső terjedelmének, az adatszolgáltatásba bevont egységek számának csökkentése útján kell a megvalósítást lehetővé tenni.

A kisipar nem igen vonható be a megfigyelés körébe, mely még az alaposan előkészített és csak hosszabb időközökben megismételt felvételeknek is alig hozzáfér-

hető. Még a gyáripár összeségétől sem várható, hogy egy gyors időközökben ismétlődő és nagy igényeket támasztó statisztikának megfeleljen, a nagy anyag gyakori feldolgozásával járó nagy munka és költség különben sem biztatna vele arányos eredménnyel.

A gyáripari konjunktúra-statisztika ezért észszerűen csakis *reprezentatív* alapon valósítható meg. Ez nemcsak gyorsabb és megbízhatóbb anyagot szolgáltat, hanem a nagyobb üzemek kiragadása módszertani szempontból sem lesz hátrányos, amennyiben a tőkeszervezetbe nagyobb mértékben betagolt és jobb piaci értesüléssel bíró nagyüzemek a konjunktúrahulámzás iránt érzékenyebb anyagot képviselnek. Iyen módon tehát az ipari termelésről nagyobb mértékben reagibilis sorok állíthatók fel. A reprezentatív ipari statisztika azonban csak a *gyáripár egészének teljes és részletes statisztikai ismeretén* épülhet fel s így szerencsés körülmény a magyar konjunktúrakutatásra nézve, hogy rendszeres évi iparstatisztikával rendelkezik. A gyáripari termelésről folyó évi adatgyűjtés ugyanis egyrészt az ipari konjunktúrastatisztika megtervezését könnyíti meg, amennyiben a konjunktúrakutatás szempontjából értékes adatsorok kiválasztását teszi lehetővé. Másrészt a reprezentatív elv folytán az iparvállalatok közül kisebb számú nagyüzem kiemelése válik szükségessé, ami szintén a gyáripari statisztika alapulvételével történhetik meg.

Ahol ez a rendszeres alap hiányzik, a közvetlen adatbevallás helyett az érdekképviseltek, ipari szervezetek közvetítésére kell támaszkodni, melyek az üzemekkel a kellő kapcsolatban állnak. Az általános gyáripari statisztikának azonban nemcsak előkészítő szerepe van e téren; a gyorsabb időközökben lepergő ciklikus mozgásokat vizsgáló konjunktúrakutatás mellett a hosszabb időközökben végbemenő változásokat, továbbá az ipargazdaság struktúraváltozásait hivatott nyomon kísérni, aminek ismerete nélkül jól megalapozott konjunktúrakutatás fel nem építhető. Ugyancsak a rendszeres gyáripari adatgyűjtés alapján állapítható meg a konjunktúrakutatás céljából igénybe vett telepek jelentősége az ország összes ipari termelésében s ez az arány évről évre nyomon kísérhető. Erre annál nagyobb szükség van, mert a reprezentatív statisztika a konjunktúraváltozásoknak csak az adatszolgáltatásba bevont

telepekre való hatását állapítja meg, míg az új alapítások és megszünések által okozott eltolódásokat nem veszi figyelembe.

A berlini „*Institut für Konjunkturforschung*“ fokozatosan dolgozta ki az ipari termelés statisztikáját. Eleinte csak néhány fontosabb ipari nyersanyag és félgyártmány, mint: szén, koks, nyersvas és hengerelt vasáru termelésének számbavételére szorított, melyből 1913. évi bázissal készített indexet. Az elektromos áramtermelés adatait 1925 elejétől havonként gyűjti 122 áramfejlesztő teleptől. Ez az index, melynél az 1925. évi adatok vétettek 100-zal egyenlőnek, messzemenő egyezést mutat az ipari alapanyagok indexével. Az egyes ipari érdekképviseltek (Verbände) bevonásával lassankint adatokat szereznek a különböző iparágakra nézve, legelőször a textiliparra, melynek pamutfonó és szövő, továbbá lenfonó és szövő ágainak foglalkoztatottságáról állítanak össze indexet, az 1924 júliustól 1926 júniusig terjedő időszakot véve alapul. Azután kerül a sor a faipar és papíripár termelőtevékenységének, majd a gépgyártás adatainak számbavételére. A termelési statisztika megvalósítása tehát az adott lehetőségekhez alkalmazkodva szerény keretek között indult meg. A rendszeresebb termelési index az 1927. évben valószínűleg meg, 8 különféle nyersanyag, továbbá 6 félgyártmány- és készáru termelési adatainak felhasználásával.¹⁾

Az adatok begyűjtése havonként történik, amiből a munkanaponkénti termelés számíttatik ki. Az index az 1913. évi árak alapulvétele útján készül.

A termelés mennyiségére vonatkozó adatok mellett gondot fordítanak a gyáraknál történt *megrendelések* adatainak begyűjtésére is. A rendelési adatok úgy egyszerű begyűjthetőségük, mint konjunktúraérzékenységük miatt értékes anyagot képviselnek. Különösen a gépiparra nézve építették ki az adatgyűjtésnek ezt az ágát, de rendelési adataik más iparágakra vonatkozólag is

¹⁾ Vierteljahrshefte zur Konjunkturforschung 1927. évi 2. szám, 26. oldal.

A termelési indexben szereplő 8 ipari alapanyag a következő: kőszén, barnaszén, nyersvas, nyers ingot, hengerelt gyártmányok, káli, mész, cement. A feldolgozó ipar gyártmányai közül a pamutfonál, lenfonál, kenderfonál, papirosfélgyártmány, papiroslemez és papír adatai használtak fel.

vannak. A gyárak foglalkoztatottságának megítélésére a szakszervezeteknek a munkanélküliségre és a teljesen foglalkoztatott munkások számára vonatkozó adatai, továbbá a munkaközvetítő intézetek kimutatásai nyerneek felhasználást.

Széleskörű alkalmazást talál a gyáripari statisztika a konjunktúrakutatás céljaira a német konjunktúra-intézet *esseni* fiókinstitutjánál (Abteilung „Westen“ des Instituts für Konjunkturforschung), mely a *Ruhrvidék* és *Westfália* ipar-vidékének konjunktúraanalízisét végzi. A kutatás súlypontjának az ipari (és bányászati) kérdések felé való eltolódását a Ruhrvidék közismert gazdasági viszonyai kellőleg megmagyarázzák: Németország nagyipari munkásságának 26·1%-a él e területen, mely a birodalom területének csupán 5·8%-át alkotja. A kis területen elhelyezkedett és erősen kartellált gyáripar könnyebben hozzáférhető a kutatás céljaira; az 1922. évben külön e vidék számára végzett iparstatisztika, továbbá az 1925. évi általános ipari felvétel pedig a munkához szükséges alapot biztosítják. Az iparstatisztika részletesebb kiépítésére annál nagyobb szükség van, mert a külkereskedelmi statisztika értékes segítségét nagyrészt nélkülözni kell, a vidék áruforgalma ugyanis statisztikailag nem igen különíthető el.

Az intézet munkaprogramjáról annak igazgatója, dr. *Däbritz* nyújt képet a „Wirtschaftliche Nachrichten für Rhein und Ruhr“ 1927. évi 1. számában.¹⁾ A vidék gazdasági jellegét a nehézipar adja meg, a 4.973 nagyipari vállalatból 758 a bányászat, 2.015 a vas- és fémipar körébe tartozik, az 1½ milliót meghaladó ipari munkásság 50·7%-a a bányászat- és kohászatnál, 27·0%-a pedig a vas- és fémiparban keresi kenyerét.²⁾ Ennélfogva a kutatás is elsősorban a nehézipar felé irányul. A fekete- és barnaszénbányászatnál nemcsak a széntermelést, hanem a kocsz, brikett és a melléktermékek (benzol, ammóniák) gyártási adatait is kutatás tárgyává teszik. Tudakolják ezenkívül az üzemben levő kocszkemencék és brikettprések számát, az elszállított szénmennyiséget, az üzemek önfogyasztását,

a raktárkészletet stb. A vasiparra nézve a vasérc-, nyersvas-, és acéltermelés, a hengerművek termelése, az üzemben levő nagyolvasztók száma, továbbá a fogyasztási és értékesítési adatok dolgoztatnak fel. Hasonlóképpen adatok gyűjtetnek a vasfeldolgozó ipar és a gépipar állapotáról. Az elektromos centráléktól az áramtermelésre és fogyasztásra vonatkozó adatokat kívánják, ez utóbbiakat az ipari és házi fogyasztás szerint különválasztva. Hasonló adatgyűjtés folyik a gáz- és vízművekre nézve is. Az adatok beszerzése részben az érdekképviseletek, kartellek és szindikátusok útján, részben az üzemek közvetlen adatbevallásával történik. A kémiai-, textil-, kő- és cementipar, továbbá a kézműipar szintén bevonandók az adatszolgáltatásba, de a munkaprogram megjelenése idején a kutatás ezen ágai még nem voltak kiépítve. A gyárak foglalkoztatottságára jellemző munkásságra, továbbá a munkabérekre nézve iparágankint gyűjt adatokat az intézet, ez utóbbiakat munkáskategóriák (szak-, tanult és tanulatlan munkás) szerint elkülönítve. A gyáripari konjunktúra-statisztika szempontjából tehát az *esseni* intézet különleges figyelmet érdemel, melynek kutató módszerei a jövőben valószínűleg még nagy fejlődésen fognak átmenni, munkáját ugyanis csak az 1926. év nyarán kezdte meg.

A gazdasági kutató munkának az ipar terére való kiterjesztése *Angliában* is élénk visszhangot váltott ki az érdekeltek körében. A kérdésre vonatkozik A. W. *Flux*-nek a *Journal of the Royal Statistical Society*-ben megjelent értekezése,¹⁾ mely tulajdonképpen az Angol Statisztikai Társaság tükársága által készített javaslat az angol iparstatisztika kiépítése tárgyában, s mely a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek kairói ülészakán is bemutatásra került. A csak hosszabb időközökben megismétlődő részletes ipari felvételek (Census of Production) között Angliában kiváltkép szükség van az ipar időközi hullámmozgásainak figyelemmel kísérésére.

A felvétel tárgyát képező adatok legfontosabb csoportjánál, a termelési adatoknál kétségesnek tartják, hogy a termelt javak *összértéke*, vagy pedig a felhasznált anyag árának levonása után maradó *tiszta termelési érték* (net output) tétessék-e vizs-

¹⁾ Dr. *Däbritz*: Der rheinisch-westfälische Industriebezirk als Objekt der Konjunkturforschung. *Wirtschaftliche Nachrichten für Rhein und Ruhr*, Essen, 1927. évi 1. szám.

²⁾ Az 1922. évi ipari számlálás adatai, melyek az 50 munkásnál nagyobb üzemekre vonatkoznak.

¹⁾ A. W. *Flux*: Indices of Industrial Productive Activity. *Journal of the Royal Statistical Society*, Vol. XC. Part II. 1927.

gálat tárgyává. Utóbbinak megállapítása körülményesebb, a nyers termelési érték azonban a gazdasági hullámmozgásoknál kisebb kilengéseket tanusít. Minthogy sűrű időközökben a termelési érték megállapítása nehézségeket okoz, a javaslat szükségesnek tartja a termelés menetére jellemző indirekt tényezők számbavételét az index megállapítása céljából. Ilyenek a termelés tényezői, hová a fontosabb nyers- és segédanyagok felhasználására, a munkagépek üzemben tartására, az erőgépek teljesítményére és a munkáslétszámra vonatkozó adatokat sorolja. Szerepel az angol tervezetben a gyárak által kapott megrendelések felvétele is, melyek változása az ipari termelés alakulását időben megelőzi. Az eladások, illetve elszállítások szintén használható anyagot képviselnek, a termelést azonban fázisban később követik. A tervező igen fontosnak tartja a még nem teljesített rendelések számbavételét, melyek az iparnak munkával való ellátottságát hivatottak jellemezni.

Az ipari termelési indexre vonatkozó eddigi angol kísérletekre nézve a „*London and Cambridge Economic Service*” által is elfogadott Rowe-féle index említhető, mely azonban a mezőgazdasági termelés adatait is felhasználja, míg az újabb tervezet ez utóbbiakat kiküszöbölendőknék tartja.

Az amerikai hivatalos gazdaságkutató szerv, a *Federal Reserve Board* ipari konjunktúrastatisztikájáról általában kevés adat kerül nyilvánosságra. Legismertebb az alapvető ipari anyagok termelésének indexe, melyet a *Federal Reserve Board* az 1919. év alapulvételével havonként állít össze. Az index 22 cikk termelését foglalja össze, melyeknél a szezoningadozások kiküszöbölést nyertek. Feltűnő, hogy az indexben szereplő cikkek között nem csupán szorosán vett ipari, hanem bányászati, sőt mezőgazdasági termékek is szerepelnek, továbbá, hogy az index felépítésénél nemcsak termelési adatok, hanem a nyersanyagok fogyasztására és a gépi üzem kihasználására vonatkozó adatok is felhasználtak. A 22 sor egyébként a következő: nyersvas, acél ingot, pamutfogyasztás, gépi üzemmenet a gyapjúiparban, búzaliszt és cukortermelés, sertés-, szarvasmarha-, borjú- és birkavágás hatósági felügyelet alatt, fűrészelt fa, bitumenes szén és antracittermelés, réztermelés a bányákban, cinklemez-, talpbőrelőállítás, újságnyomatás, cement-, nyersolaj- és dohánygyártás (még

pedig külön a szivar-, szivarka- és pipadohány).

Amint az előzőkből kitűnik, a külföldi államokban folyó gazdaságkutató munka nagyrészt összefogó ipari indexek — vagy ipari bárométerek — készítésére használja fel gyáripari adatait. Az ipari indexgörbéknek szerep jut úgy az ipar különleges helyzetének, mint az általános konjunktúrahelyzetnek megállapításánál. A gyári termelés a gazdasági hullámok iránt való érzékenysége mellett mégis nehezebben alkalmazkodik a piaci lehetőségekhez, mint az áralakulás. A termelési viszonyok késői alkalmazkodása ugyan maga is a válság bekövetkeztének egyik okául szolgálhat, mégis, minthogy a gyárak nagyrésze az adott piaci helyzethez igazodik, termelésének alakulása a piaci árhullámozást csak fázisban elmaradva követi. Minthogy azonkívül adatainak begyűjtése is hosszabb időt igényel, a gyáripari statisztika kevésbé aktuális anyagot képvisel s így elsősorban a konjunktúramozgás menetének ellenőrzésére és a prognózis alátámasztására szolgál. Az adatgyűjtés tervének, főként pedig a feldolgozás menetének céltudatos kialakítása azonban messzebbmenő értéket adhat az ipari konjunktúrastatisztikának s azt prognosztikus célokra is alkalmassá teheti. A fontosabb gyártott iparcikkek termelésének megfelelő csoportosításával (nyersanyag, fél- és készgyártmány) jellemző általános mennyiségi indexek alakíthatók, melyek esetleg egy fix év áraival mérlegelhetők. Felette termékenynek bizonyult már mindkét német kutató intézet munkájában az adatoknak a termelési és fogyasztási javak ipara szerint való kettéválasztása. A két görbe egymáshoz viszonyítva ugyanis a konjunktúrafázisra jellemző alakulást mutat, amennyiben fellendülés és feszültség (Hochspannung) alkalmával a termelési javak, válság és depresszió idején pedig a fogyasztási javak termelésének indexe áll magasabban.

A gyáripari adatok vizsgálatának azonban az üzletmenet általános jellemzésén kívül még más feladatai is vannak. A kellő részletességgel végrehajtott adatgyűjtések anyagot szolgáltatnak azon részletvizsgálatok elvégzésére, melyek célja az egyes iparágaknak a többiektől különböző — speciális körülmények által meghatározott — helyzetét megállapítani. Ez annál fontosabb, mert az egyik termelési ág részére

konjunkturalis helyzet adódhatik, míg a közgazdaság más csoportjai lefelé menő irányzatot mutatnak, s így a részletkutatás a gazdasági helyzet belső alkatára vet világot. Szükség van azonban e részletkutatásokra akkor is, ha általános ipari index felállításáról van szó. Ez esetben is csak messzemenő előzetes tanulmányok alapján jelölhetők ki azok az adatsorok, melyek megbízhatóságuknál, jellemző voltuknál és konjunkturaérzékenységüknel fogva egy általános ipargazdasági görbe felépítésénél alapul vehetők.

Igen kiterjedt részletvizsgálódásokkal találkozunk a német kutató intézet kiadványaiban, hol az egyes iparágak viszonyai sokoldalú megvilágításban részesülnek. A közvetlen ipari adatok itt nyernek kiegészítést az illető iparág termelvényeinek külforgalmi, belső áruforgalmi adataival és áralakulásával, továbbá a munkapiac adataival. Nagy fontossága van e részletvizsgálatoknak Magyarországon, hol az ország kis területe, a külföldtől való erős függő helyzete és tőkeszegénysége mind az exogén hatások jelentős szerepét engedik sejtetni, melyek csak a gazdasági élet lehető tág területét érintő, beható részletkutatások alapján küszöbölhetők ki.

A munkáslétszám konjunktúrastatisztikájának rendszeres alapokra fektetése különösen Magyarországon fontos, hol a szervezett munkásság összlétszámának ismerete nélkül a szakszervezetek munkanélküliségi adatai viszonyszámokban ki nem fejezhetők (mint ahogy az Németországban történik) s így a munkásság foglalkoztatottságára nézve csak bizonytalan képet nyújthat. Hasonlóképpen értékes eredményekkel bíztat a munkabérstatisztika is, a Magy. Vasművek és Gépgyárak Orsz. Egyesülete által negyedévenként úgyszólván órabérstatisztika volna csak az ipar egészére kiterjesztendő.

A gyáripari konjunktúrakutatás az árgörbék vizsgálatához is nyújthat anyagot. Az előállított iparcikkek mennyiségének és ezek eladási árának adataiból a gyári egységár állapítható meg. A gyári termelői ár pedig a nagy- és kiskereskedelmi árakkal szembeállítva az árviszonyok vertikális tagozódásának részletesebb vizsgálatára ad alkalmat. A gazdasági élet különböző részeiben uralkodó árviszonyok indexszámai ugyanis nem követnek párhuzamos alakulást, hanem egymással szemben hol kisebb, hol nagyobb eltolódásokat mutatnak.

Az árak sugárkévéjének nevezett ez a jelenség a konjunktúrakutatás lényeges segéd-eszköze, s további kibővítése újabb eredményekkel bíztat.

A gazdasági hullámmozgásnak jelentős tényezője az árukészletek alakulása. A készletképződés mennyiségének megállapítása igen nehéz, irányzatának megítélésére azonban jellemző azon két indexgörbe alakulása, melyek egyike a készletképződést elősegítő tényezők (termelés, behozatal stb.), másika pedig a készletcsökkentő tényezők (kiskereskedelmi forgalom, kivitel stb.) indexeinek összefoglalásából áll. A gyárak anyagfelhasználásának, termelésének és értékesítési adatainak indexe (egyéb használhatóságuk mellett) újabb tényezőket adnak a fenti — készletelőzőnek (Lagerschere) nevezett — görbék felállításához.

Már néhány felsorolt s teljesnek távolról sem mondható elvi szempont is kétségtelenné teszi a gyáripari adatgyűjtés nagy értékét a konjunktúrakutatás szempontjából, ami teljes egészében csak akkor fog kibontakozni, ha az adatgyűjtésből nyerhető statisztikai sorok véglegesen megállapíthatók lesznek.

A Központi Statisztikai Hivatal ipari osztálya már a konjunktúrakutatás kérdéseire vonatkozó előzetes tárgyalások során előkészítette a kutató munka szempontjából szükséges negyedévi ipari adatgyűjtés tervezetét.

Az adatszolgáltatásnak feltétlenül ki kell terjeszkednie a már említett *munkáslétszám- és munkabérstatisztikai* anyagra. A gyári üzletmenet megítélése szempontjából a *napi munkaidő, a túlórázások, az esetleges üzemszünetelések és munkaidő-redukciók* kutatása válik szükségessé. A felvétel legfontosabb részét természetesen a *gyárak anyagfelhasználására és termelésére* vonatkozó kérdések alkotják. A reprezentatív elv e kérdőpontok feltevésénél is érvényre juthat oly módon, hogy csak az előre kiválasztott legfontosabb anyagok felhasználása és gyártmányok előállítása tételük kutatás tárgyává. Hasonló módon történhetik a gyáripar anyagkészletének felvétele is. A termelés összértékének kutatása helyett célszerűnek látszik az *eladott iparcikkek értékét*, tehát a kiszámlázás összegét tudakolni negyedévenként, ami egyrészt kevesebb munkát jelent az adatszolgáltatóknak, másrészt esetenként a konjunktúrakutatás szempontjából is előnyös, amennyiben a raktárra való terme-

lés zavaró hatását kiküszöbölve a gazdasági helyzetről tisztább képet adhat.

A gépi berendezés kihasználásának mértéke, továbbá a megrendelések adatai szintén értékes anyagnak mutatkoznak az adatgyűjtés szempontjából, azonban úgy ezek felvétele, mint az előzőekben már említett statisztikai anyag végleges megállapítása és a kérdőpontok végső megszövegezése csak próbafelvételek útján történhe-

tek, miután az érdekelt adatszolgáltatókkal való helyszíni tárgyalás alapján tisztázódtak a vitás kérdések.

A gyáripari konjunktúrastatisztika nagy jelentősége mellett elenyésző az a csekély munkatöbblet, melyet az érdekeltek magukra vállalni kénytelenek, s melynek a minimumra való csökkentése már az adatgyűjtés megtervezésénél is kifejezésre jut.

Bene Lajos.

A világ műselyemtermelése és műselyemkereskedelme.¹⁾

Production et commerce mondiaux de la soie artificielle.¹⁾

Az utolsó években a műselyemtermelés terén nagy lendület mutatkozik. A háború előtti termelés csaknem megtízszereződött, sőt az 1926-os termelés is több mint kétszerese az 1923. évinek.

A műselyem a természetes selyem rovására nyert teret. Míg 1913-ban a műselyemtermelés csak 40%-át tette a természetes selyem termelési adatának, a viszony ma kb. fordított. (I. sz. tábla.)

Az egyes országok műselyemtermelésének nagy megnövekedéséről II. sz. táblázatunk tájékoztat.

Táblázatunkból kitetszőleg a háború előtt Németország és Anglia állottak vezetőhelyen, az Egyesült Államok termelése aránylag csekély volt. Jelenleg az Egyesült Államok termelése messze túl-

¹⁾ A népszövetség és Wirtsch. u. Stat. adatai alapján. — *D'après les chiffres de la Société des Nations et de Wirtsch. u. Stat.*

szárnyalja a többi államokét s második helyre Olaszország került.

I. A legfontosabb fonóanyagok világtermelése.

Production mondiale des principales matières à filer.

Megnevezés <i>Désignation</i>	1913	1923	1924	1925	1926
	1 0 0 0 t.				
Műselyem — <i>Soie artific.</i> . . .	11·2	44·0	64·2	85·7	99·5
Nyersselyem <i>Soie brute</i> . . .	27·3	30·5	39·1	39·9	42·2
Gyapjú — <i>Laine</i>	1.473·5	1.233·5	1.273·0	1.352·9	1.388·3
Gyapot — <i>Colon</i>	4.759·1	4.214·2	5.333·7	5.961·3	

II. A világ műselyemtermelése. — *Production mondiale de la soie artificielle.*

O r s z á g — P a y s	1913	1924	1925	1926	1913	1924	1925	1926
	1 0 0 0 t.				%			
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis d'Amérique</i>	0·7	17·0	23·5	28·8	6·22	26·48	27·42	28·94
Olaszország — <i>Italie</i>	0·15	8·0	14·0	15·9	1·33	12·46	16·34	15·98
Németország — <i>Allemagne</i>	3·5	10·5	12·0	11·8	31·11	16·35	14·00	11·86
Nagy-Britannia — <i>Gr-Bretagne</i>	3·0	11·0	12·0	11·6	26·67	17·13	14·00	11·66
Franciaország — <i>France</i>	1·5	6·0	8·0	7·9	13·33	9·35	9·33	7·94
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	—	2·0	4·0	6·6	—	3·12	4·67	6·63
Belgium — <i>Belgique</i>	1·3	4·0	5·0	5·9	11·56	6·23	5·83	5·93
Svájc — <i>Suisse</i>	0·15	2·0	2·5	3·6	1·33	3·12	2·92	3·62
Japán — <i>Japon</i>	—	0·6	0·7	2·9	—	0·93	0·81	2·91
Ausztria — <i>Autriche</i>	0·7	1·0	1·5	—	6·22	1·56	1·75	—
Lengyelország — <i>Pologne</i>	—	0·85	1·0	—	—	1·33	1·17	—
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	0·6	0·8	—	—	0·94	0·94	—
Spanyolország — <i>Espagne</i>	—	0·09	0·1	—	—	0·14	0·12	—
Svédország — <i>Suède</i>	—	0·07	0·07	—	—	0·10	0·08	—
Oroszország — <i>Russie</i>	—	0·04	0·03	—	—	0·06	0·04	—
Magyarország — Hongrie	0·25	0·45	0·5	—	2·23	0·70	0·58	—
Összesen — <i>Total</i>	11·25	64·2	85·7	99·5	100·00	100·00	100·00	100·00

²⁾ Ebből Magyarország 0·2 — *Dont Hongrie: 0·2.*